

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
для студентів напрямку підготовки
6.030401 «Правознавство»

Полтава – 2015

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі»**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Озерський І. В.** – д.ю.н., професор кафедри
правознавства ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Кудерміна О.І. – доктор психологічних наук, професор, начальник кафедри
юридичної психології Національної академії внутрішніх справ.

Цильмак О.М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
юридичної психології.

Обговорено і схвалено на засіданні
кафедри правознавства
протокол № 11 від 21 травня 2015 р.
Завідувач кафедри _____ проф. Лаврик Г. В.

УЗГОДЖЕНО
на засіданні науково-методичної групи з
напрямку підготовки 6.030401 «Правознавство»,
Голова навчально-методичної групи
протокол № 3 від 21 травня 2015 р.
_____ проф. Лаврик Г.В.

СХВАЛЕНО
Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
«__» _____ 2015 р.
_____ проф. Рогоза М.Є.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Юридична психологія» складена відповідно до напряму підготовки 6.030401 «Правознавство», освітній ступінь – «Бакалавр».

Прийняття Конституції України відчутно позначилось на розбудові правоохоронних органів, на підвалинах незалежної суверенної держави. В умовах докорінної зміни застарілих на сьогоднішній день кримінально-процесуальних норм підвищуються вимоги щодо вдосконалення діяльності правоохоронних органів. Ефективність діяльності правоохоронних органів багато в чому визначається рівнем професійно-психологічної підготовленості їх працівників, які досить часто вступають в процесуальну взаємодію при вирішенні професійних завдань.

Однією з важливих умов підвищення ефективності професійної діяльності працівників правоохоронних органів є якісна психологічна підготовка. Психологічний аналіз правоохоронної діяльності показав, що вона віднесена до вищих форм складної практичної діяльності і в силу цього висуває досить високі і різнобічні професійні вимоги до особистості правоохоронця та юриста у цілому.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є факти, закономірності та механізми людської психіки у сфері регульованих правом відносин, що визначаються інтегральною тріадою елементів «людина - право - суспільство». «Юридична психологія» передбачає перехід від загальних питань, що мають теоретико-методологічне значення, до аналізу та рекомендацій з кримінально-процесуальних, цивільних процесуальних та психологічних аспектів правоохоронної діяльності та підвищенню її ефективності в професійній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки визначаються інтегральним характером навчальної дисципліни, міждисциплінарним дискурсом; тісним зв'язком з комплексом базових та гуманітарних, а також юридичних дисциплін. Вивчення юридичної психології передбачає використання знань із загальної, соціальної та інших галузей психології, а також з цивільного, кримінального права і процесу, криміналістики, кримінології та судової психіатрії. Знання юридичної психології сприятимуть пізнанню студентами психічних явищ і закономірностей, які виникають у тих сферах діяльності, що регулюються нормами права.

Юридична психологія належить до циклу психологічних дисциплін, засвоєння яких є необхідною умовою підготовки висококваліфікованих спеціалістів-юристів, оскільки правотворча, правозастосовна та правоохоронна діяльність передбачає необхідність виконання різноманітних соціальних і правових функцій, ефективна реалізація яких можлива за умов поглибленого вивчення студентами юридичних вузів і факультетів психологічних аспектів окремих правових явищ, умілого застосування цих знань у юридичній практиці.

Лише синтезувавши правові знання зі знаннями психології людської поведінки, юрист може стати компетентним фахівцем. Саме юридична психологія озброює його знаннями про найбільш ефективні психологічно обумовлені методи і засоби здійснення правотворчої та правозастосовної діяльності, особливості й умови формування правосвідомості, соціально адаптовану та девіантну поведінку особи, психологічні чинники, що впливають на її криміналізацію, психологічні основи запобігання злочинам та ресоціалізацію засуджених, структурний підхід до організації слідчої та судової діяльності тощо.

Вивчення навчальної дисципліни нерозривно пов'язане зі знанням положень інших загальних та спеціальних юридичних дисциплін, тому програма курсу враховує набуті студентами під час вивчення курсу «Юридична деонтологія», «Судові та правоохоронні органи України», «Адміністративне право», «Кримінальне право» готує їх до вивчення у майбутньому «Виконавчого провадження», «Кримінально-виконавчого права» та інших навчальних дисциплін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

I Змістовий модуль – Теоретичні засади юридичної психології – включає теми, які містять навчальний матеріал щодо основних положень юридичної психології як навчальної дисципліни та галузі юридичної науки, що акумулює методи та прийоми означеної галузі, розкриваючи закономірності та генезу її розвитку в системі новітніх юридичних знань.

II Змістовий модуль – Прикладні засади юридичної психології – містить матеріал, що безпосередньо регламентує застосування загальних та спеціальних знань в юрисдикційному процесі України, як-то: цивільне, кримінальне, адміністративне та господарське процесуальне право України.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Юридична психологія» є озброєння студентів системою загально-теоретичних та практично-орієнтованих знань, вмінь і навичок психологічного опосередкування правоохоронної (юридичної) діяльності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Юридична психологія» є:

а) вивчення психологічних закономірностей, що є важливими для правоохоронної діяльності;

б) розробка на цій основі психологічних методів і прийомів, що застосовуються при здійсненні результативної правоохоронної діяльності.

в) оволодіння спеціальними психологічними знаннями з метою їх застосування в правоохоронній діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

1) теоретико-методологічні засади та принципи психології в правоохоронних органах;

2) категорійно-понятійний апарат дисципліни, її специфіку та закономірності функціонування в сфері суспільно-правових відносин та правової поведінки;

3) психологічні особливості особистості правоохоронця та інших суб'єктів і учасників кримінального, цивільного та господарського судочинства; закономірності індивідуально- і соціально-психологічних явищ у діяльності правоохоронних органів;

4) методи і прийоми психологічного впливу на об'єкти професійної діяльності;

5) засоби та методи запобігання конфліктів у правоохоронній діяльності;

6) закономірності професійного спілкування, в т.ч. при взаємодії з працівниками інших підрозділів та органів;

7) психологічні аспекти проведення слідчих дій;

8) підстави призначення та порядок проведення судово-психологічної експертизи;

9) управлінські аспекти правоохоронної діяльності;

10) психологічні особливості особистості в процесі спільної діяльності (слідчий = прокурор = оперативний працівник = оперативний працівник), (слідчий = прокурор = криміналіст = адвокат), (прокурор = спеціаліст - психолог), (державний обвинувач = учасники судового засідання);

вміти:

1) складати психологічний портрет правопорушників з різною антисуспільною спрямованістю особистості;

2) соціально-психологічно визначати статус окремих учасників процесуальної взаємодії;

3) використовувати психологічні чинники ефективної текстуальної та мовної побудови обвинувальної промови;

4) аналізувати психологічний стан об'єкта професійного впливу, вибору адекватних особистості та ситуації методів і прийомів;

5) аналізувати витоки конфлікту, їх профілактики і вирішення у професійній діяльності;

6) аналізувати практичні ситуації прокурорсько-слідчої, експертно-криміналістичної та управлінської діяльності, визначення їх психологічних чинників;

7) первинно діагностувати професійно значущі якості працівників основних фахових напрямів, визначення напрямів їх удосконалення;

8) володіти методикою встановлення психологічного контакту, визначення і усунення психологічних бар'єрів; вміннями розуміння вербальних і невербальних чинників спілкування;

9) визначати психологічні особливості слідчих, процесуальних дій, необхідності призначення судово-психологічної експертизи та формулювання запитань до психолога-експерта.

10) особисто призначати та тлумачити судово-психологічну експертизу, у тому числі - комплексну.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин, 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоритичні засади юридичної психології

Тема 1. Поняття, предмет та історія «юридичної психології» як навчальної дисципліни та науки

Характеристика предмета, об'єкта та завдань психології правоохоронної діяльності. Методологічне підґрунтя “Юридичної психології” як навчальної дисципліни. Основні напрямки психологічного забезпечення правоохоронної діяльності: прокурора, державного обвинувача, слідчого, психологія юридичної праці. Сфери та межі їх науково-практичного використання. Історія становлення “Юридичної психології” як навчальної дисципліни. Цілі та завдання дисципліни. Основні етапи становлення й розвитку юридичної психології: давня історія юридичної психології (IV ст. до н. е. – перша половина XIX ст.), становлення юридичної психології як самостійної науки (кінець XIX – початок XX ст.), розвиток юридичної психології у XX ст., сучасний стан юридичної психології.

Зародження юридичної психології: погляди античних філософів і мислителів Нового часу (Сократ, Платон, Аристотель, Монтеस्क'є) на природу поведінки людини, її стосунків з державою. Зв'язок правового світогляду з виникненням правової психології. Формування кримінальної та судової психології у XVIII-XIX ст. (Г. Гросс, А. Біне, В. Штерн, М. Вертхеймер, Ч. Ломброзо). Соціологічні та психологічні уявлення наприкінці XIX – на початку XX ст. про сутність злочинної поведінки (Г. Тард, Е. Дюркгейм, М. Вебер, Л. Леві-Брюль, Р. Луваж, Г. Тох, О. Абрахамсон та ін.).

Історія вітчизняної юридичної психології. Перші спроби використання психологічних думок у правовій науці та практиці (М. Щербатов, І. Посошков, А. Фрезе, Л. Владіміров, І. Баршев, Б. Спасович, А. Коні, Ф. Плевако). Вплив судових реформ 60-х років XIX ст., демократизації суспільного життя на зміну психології суспільної правосвідомості. Формування психологічної школи права на початку XX ст. (Л. Петражицький). Розробка судово-психологічних проблем (20-30-ті роки XX ст.). Криза юридичної психології. Відродження юридично-психологічної теорії та практики у 50-60-х роках. Сучасний стан і проблеми вітчизняної юридичної психології.

Структура особистості правоохоронця: спрямованість, мотивація, професійний досвід, характер і темперамент. Професійно значущі якості судді, адвоката, прокурора та слідчого. Професіограма і психограма. Формування вмінь аналізу професійно значущих якостей, визначення напрямів їх удосконалення; формування первісних навичок психодіагностики властивостей особистості. Психологічна структура діяльності працівників правоохоронних органів.

Тема 2. Психологічна характеристика юридичної діяльності

Психологічна характеристика праці юриста. Психологічна структура діяльності юриста (потреби, мотиви, цілі, засоби, кінцевий результат). Професіограми професійної діяльності юриста. Сторони професійної діяльності юриста: пізнавальна, комунікативна, конструктивна, організаційна, засвідчувальна, виховна. Психологічні особливості пізнавальної діяльності юриста. Особливості вирішення розумових задач у процесі розслідування і судового розгляду справ.

Психологічні особливості прийняття рішень у юридичній діяльності. Психологічні особливості вирішення юристом організаційно-управлінських питань. Формування особистості правознавця у вищому закладі освіти. Професійна деформація та шляхи її подолання. Психологічні аспекти підвищення ефективності праці юристів.

Тема 3. Емоційно-вольова сфера особистості працівників правоохоронних органів

Емоційно-вольова сфера особистості працівників правоохоронних органів. Роль емоційно-вольових якостей працівників правоохоронних органів. Характеристика основних типів емоційних станів працівників правоохоронних органів та їх вплив на ефективність вирішення професійних завдань. Вольові дії та їх місце у діяльності працівників правоохоронних органів. Стани психічної напруги. Адаптаційний синдром. Стрес і стадії його розвитку. Фрустрація, її зв'язок з агресивною поведінкою, насильницькими злочинами проти особи, скоєнням самогубств.

Афект та його діагностичні ознаки. Встановлення афекту в осіб, які скоїли насильницькі злочини. Ознаки симуляції афекту та способи його виявлення. Страждання, їх зв'язок з іншими емоційними та психічними станами. Значення страждань при визначенні моральної шкоди потерпілому. Формування вмінь аналізу психологічного стану об'єкта впливу та вибору адекватних ситуації методів і прийомів.

Тема 4. Психологічна характеристика особистості юриста

Поняття особистості у психології та правовій науці. Індивід, особистість, суб'єкт юрисдикційної діяльності. Психологічна структура особистості юриста. Психічні властивості особистості юриста. Темперамент. Психологічна характеристика темпераментів та їх прояв в професійній діяльності юриста. Характер. Риси характеру. Проблема акцентуації характеру. Здібності людини як психічне явище.

Спрямованість, правосвідомість, мотиваційна сфера у структурі особистості суб'єктів юрисдикційної діяльності. Проблема вивчення особистості у професійній діяльності юриста.

Тема 5. Особливості комунікативної діяльності працівників правоохоронних органів

Поняття професійного спілкування. Психологія спілкування в діяльності правоохоронних органів. Види та засоби спілкування. Поняття психологічного впливу в правоохоронній діяльності. Принципи та механізми психологічного впливу. Етапи професійного спілкування. Психологічний контакт і довірчі відносини в правоохоронній діяльності. Особливості взаємодії працівника з особами, що становлять професійний інтерес. Психологічні параметри аналізу ситуацій спілкування. Особливості взаємодії працівника з процесуальними особами. Конфліктне спілкування. Рольова поведінка слідчого. Техніка довірчого спілкування. Цільові програми спілкування та їх конструювання.

Формування вмінь встановлення психологічного контакту, визначення і усунення бар'єрів спілкування, розуміння вербальних та невербальних чинників спілкування; формування вмінь здійснення психологічного впливу на об'єкти професійної діяльності. Етапи та методи психологічного впливу.

Психологічний аналіз дій прокурора у підтриманні державного звинувачення. Ефективність засобів усного мовлення. Зміст і форма обвинувальної промови прокурора. Вільне володіння мовою, її виразність, логічність і точність.

Судова красномовність. Переконливі, результативні (в плані впливу) судові промови. Елементи, що підлягають переконанню. Дві позиції переконання. Логічна аргументація. Етапи підготовки до обвинувальної промови. Вимоги до зовнішнього вигляду прокурора. Психічний вплив на учасників судового. Тон обвинувальної промови, логічний наголос. Особливості використання жестів та міміки у промові. Вольові зусилля обвинувача.

Тема 6. Психологічні засади конфлікту в діяльності працівників правоохоронних органів

Поняття конфлікту та його функції. Види та класифікація конфліктів. Основні ознаки конфліктів. Причини і динаміка конфліктів. Характеристика стратегій поведінки в конфліктній ситуації. Конфлікти в діяльності правоохоронних органів. Профілактика і шляхи вирішення конфліктів. Керівництво конфліктами. Вирішення конфліктів. Використання конфліктної ситуації в діяльності правоохоронних органах. Конфлікт в управлінській діяльності. Формування вмінь аналізу витоків конфліктів, їх профілактики і вирішення у професійній діяльності. Конфлікт в судовому засіданні. Конфлікт в колективі.

Змістовий модуль 2.

Прикладні засади юридичної психології

Тема 7. Психологія особистості правопорушника

Предмет та завдання кримінальної психології. Психологічні особливості особистості злочинця. Підходи до класифікації особистості злочинця.

Взаємодія об'єктивних і суб'єктивних факторів у формуванні особистості правопорушника. Психологічні особливості вивчення особи, яка підозрюється у скоєнні злочину.

Вивчення особистості правопорушника, його мотиваційної сфери на досудовому слідстві та розгляді справи у суді. Усвідомлення порушення норм. Психологія провини. Соціалізація особистості. Соціальна деградація. Характеристика мотиваційної сфери суб'єкта злочинної діяльності. Мотив як елемент психологічного механізму злочинного діяння. Співвідношення мотиву, цілі та результату при вчиненні злочину з необережності та умисно. Психологічні наслідки злочину.

Тема 8. Психологія злочину як результат злочинної діяльності

Психологія злочинної діяльності. Структурно-психологічний аналіз злочинної дії. Психологічні аспекти стадій злочину. Особливості вольових та емоційних процесів при підготовці й скоєнні злочинів. Юридико-психологічна характеристика групової злочинної діяльності. Психолого-правова оцінка організованих злочинних формувань (груп), їхньої протиправної діяльності. Типи злочинних формувань. Структура злочинних формувань. Психологічні методи боротьби з груповою злочинністю.

Тема 9. Психологія потерпілого

Психологія потерпілого. Психологічне дослідження особистості потерпілого та його віктимної поведінки. Роль жертви у генезі злочину, її можливі міжособистісні зв'язки та стосунки зі злочинцем. Психологічний аналіз показів потерпілого. Віктимна поведінка як причина злочину. Шляхи подолання віктимності.

Тема 10. Психологія неповнолітніх як суб'єктів правопорушень

Проблеми неповнолітніх у кримінальній психології. Підліток і злочин. Психологічний аналіз особистості неповнолітнього правопорушника. Мотивація злочинної поведінки неповнолітніх. Психологічна характеристика злочинних груп неповнолітніх.

Тема 11. Психологія слідчо-судової діяльності. Слідчо-процесуальні дії

Змістовна специфіка пізнавальної, конструктивної, організаторської та комунікативної діяльності при розслідуванні злочинів. Основні напрямки і форми використання психологічних знань слідчої діяльності. Загальні та специфічні психологічні чинники слідчої діяльності. Функціонально-психологічний аналіз слідчої діяльності. Психологічні особливості слідчої діяльності. Психологічна структура діяльності по розслідуванню злочинів. Компоненти слідчої ситуації. Особливості вирішення пізнавальних завдань. Проблемна ситуація, гіпотеза, версія. Вплив психологічних чинників на ефективність слідчої діяльності. Психологічні бар'єри та їх нейтралізація.

Типологія слідчих. Психологічні закономірності слідчої діяльності. Вимоги слідчої діяльності до особистості. Організаційно-психологічна структура слідчої діяльності. Психологічна характеристика окремих слідчих дій. Взаємодія слідчого з органом дізнання: поняття, завдання, сутність. Психолого - правовий аналіз законодавчої регламентації взаємодії слідчого з органами дізнання в розслідуванні злочинів. Основні етапи роботи розкриття і розслідування злочинів на стадії досудового слідства та дізнання. Головні завдання взаємодії. Психолого - правовий аналіз законодавчої регламентації взаємодії слідчого з органами дізнання в розслідуванні злочинів. Процесуальні форми взаємодії слідчого з органом дізнання. Не процесуальні форми взаємодії слідчого з органом дізнання. Діяльність слідчо - оперативної групи її створення і функціонування.

Слідчо - оперативна група та слідча група, як малі соціальні групи, психологічний контакт учасників. Керівництво слідчо - оперативною групою. Загальні чинники безрезультативного розслідування кримінальних проваджень. Психологічне супроводження розслідування.

Формування вмінь аналізу психологічних особливостей слідчих дій, оволодіння навичками психологічного підходу до окремих слідчих дій під час розслідування. Формування вмінь психологічного аналізу практичних ситуацій слідчої діяльності, визначення психологічних чинників, що впливають на її ефективність.

Тема 12. Використання психологічних знань в юрисдикційній діяльності

Психологічні особливості діяльності по розслідуванню кримінальних справ. Застосування різних форм психологічних знань у кримінально-процесуальній діяльності. Психологічне забезпечення кримінально-процесуальної діяльності органів прокуратури. Рольова поведінка. Психологічна консультація. Процесуальна регламентація використання психологічного знання у формі консультації. Участь фахівця-психолога. Статус спеціаліста-психолога його ознаки. Консультації і пояснення спеціаліста з приводу спеціальних психологічних питань.

Участь психолога в огляді місця події по справах про вбивства, нанесення тілесних ушкоджень, зґвалтування, посягання на суспільну та індивідуальну власність громадян, а також при захопленні заручників. Психологічний процес упізнавання та його моменти: *формуючий; упізнавальний, репродуктивний*. Два механізми упізнавання: симультанний (синтетичний) та сукцесивний (аналітичний). Психологічне забезпечення кримінально-процесуальної діяльності. Прикладне використання психологічних знань для підвищення ефективності кримінально-процесуальної діяльності прокурорсько-слідчих працівників.

Тема 13. Професійно-психологічний відбір та підготовка фахівців-правоохоронців

Поняття професійно-психологічного відбору. Атестація. Професійний відбір на навчання та службу в правоохоронні органи. Наставництво. Психологічна адаптація до службової діяльності. Професійна деформація правоохоронців та юристів у цілому.

Тема 14. Психологічні основи цивільно-правового регулювання та цивільного судочинства

Психологія взаємодії людей у сфері цивільно-правової регуляції. Цивільно-правове регулювання як фактор організації суспільних відносин. Цивільне право та формування цілісно-правових стосунків громадян. Психологічна характеристика цивільно-правового договору. Психологічні аспекти цивільного процесу. Позиції сторін у цивільному процесі та їх комунікативна активність. Психологічні аспекти підготовки цивільних справ до судового розгляду. Психологічні аспекти організації судового засідання і судового ритуалу.

Психологія міжособистісної взаємодії у цивільному процесі. Психологія діяльності судді у цивільному судочинстві. Психологічні аспекти діяльності адвоката в цивільному судочинстві. Психологія судової промови у цивільному судочинстві. Психологічні аспекти пізнання судом обставин справи та винесення судових рішень. Проблема справедливості судових рішень.

Психологічні особливості діяльності господарського суду. Психологічні передумови успішності проведення переговорів при вирішенні суперечки в господарському суді.

Тема 15. Судово-психологічна експертиза

Судово-психологічна експертиза: об'єкт, компетенція, методи, межі. Напрями і види судово-психологічної експертизи. Психологічна характеристика здійснення окремих видів судово-психологічних експертиз. Комплексні судово-психологічні експертизи. Формування вмінь психологічного аналізу кримінальної ситуації, визначення необхідності проведення судово-психологічної експертизи та формулювання запитань для психолога-експерта.

Основні напрями і форми використання психологічних знань в експертно-криміналістичній діяльності. Психологічна структура і різновиди експертно-криміналістичної діяльності.

Загальні та специфічні психологічні чинники експертно-криміналістичної діяльності, її психологічні закономірності. Вимоги експертно-криміналістичної діяльності до особистості. Використання спеціальних знань фахівця-психолога в кримінальному та цивільному судочинстві. Формування вмінь психологічного аналізу практичних ситуацій експертно-криміналістичної діяльності, визначення психологічних чинників, що впливають на її ефективність.

Тема 16. Психологія злочинної діяльності

Поняття особистості правопорушника. Основні групи чинників, що впливають на протиправну поведінку. Історичні погляди на природу злочинності. Психологічна характеристика етапів формування злочинної поведінки особистості. Особливості формування різновидів злочинної спрямованості (насильницька, корислива).

Проблема антисоціальної поведінки неповнолітніх правопорушників. Основні чинники виникнення та розвитку злочинної спрямованості у неповнолітніх. Механізми формування злочинної поведінки неповнолітніх. Кримінальна субкультура та делінквентна поведінка.

Психологічна характеристика злочинної групи. Сутність та психологічні особливості різновидів злочинних груп. Злочинні групи та організована злочинність. Урахування психологічних чинників у боротьбі з груповою злочинністю.

Тема 17. Пенітенціарна психологія

Психологія засудженого злочинця, ув'язненого. Опитування, як одна із форм виявлення порушень законності, та форма комунікативної діяльності прокурора. Специфіка спілкування із засудженими. Залучення спеціаліста-психолога із кримінально-виконавчою спеціалізацією до діяльності пенітенціарних установ. Основні форми та методи соціально-виховної роботи з засудженими (особливо це питання стосується з психосексуальною девіацією та суїцидальних проявів особистості засуджених як антисоціальних установок специфічного контингенту осіб).

Психологічна характеристика особистості засуджених. Типи засуджених: актив; пасив; засуджені із негативною. Специфічні емоційні стани. Динаміка особистості в умовах позбавлення волі. Процес корекції та ресоціалізації особистості засуджених. Психологічні особливості мікросередовища засуджених.

Тема 18. Психологія судового процесу

Психологічна структура судової діяльності. Загальна структура пізнавальної діяльності судді. Психолого-правова характеристика процесу пізнання, встановлення істини у судовому засіданні. Побудова версій в процесі судового розгляду справ. Конструктивна діяльність судді. Психологічні особливості перевірки фактів, оцінки доказів, встановлення істини суддівським складом. Комунікативна підструктура в діяльності суддів при розгляді кримінальних та цивільних справ. Психологічні особливості судового допиту. Професійне мовлення судді, вимоги до нього. Фактори, що впливають на комунікативну поведінку учасників процесу в суді. Психологічні засоби впливу на підсудного.

Психологія судових дебатів. Психологічні основи виховної функції судового процесу. Формування переконання й винесення вироку суддею. Суспільна значимість судових рішень. Психологічні особливості прийняття рішення суддею. Ефект психологічної установки та його роль у процесі прийняття судових рішень. Виховне значення вироку.

Тема 19. Психологічні особливості розслідування насильницьких злочинів

Вчинення вбивств. Стан сильного душевного хвилювання. Психологія вбивць. Складення психологічного портрету злочинця. Психологічний аналіз злочинного діяння. Психологія статевого маніяка. Садизм. Девіантна поведінка. Версифікація. Призначення судово-психологічних експертиз (коплексних експертиз). Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. Генетичне та соціальне у формуванні злочинної поведінки. Особливості огляду місця події за фактами вчинення злочинів на статевому підґрунті. Залучення фахівця-психолога у слідчу та слідчо-оперативну групу.

Тема 20. Психологічна характеристика особистості слідчого, прокурора та судді

Структура особистості слідчого, прокурора та судді. Психологічна типологія слідчих, слідчих суддів, прокурорів та суддів. Пізнавальна та конструктивна діяльність слідчого, прокурора та судді. Особливості мислення та уяви слідчого, прокурора та судді. Роль уяви в побудові слідчих та судових версій. Професійна інтуїція та логічні процеси. Психологія оцінювання доказів слідчим, прокурором та суддею. Взаємодія внутрішнього переконання та правосвідомості слідчого, прокурора та судді.

Психологічні особливості діяльності слідчого судді. Вплив правосвідомості на внутрішнє переконання слідчого судді. Використання інноваційних технологій при проведенні слідчо-судових дій та їх психологічний вплив на мислення слідчого, прокурора та судді.

3. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» : чинне законодавство з 19 листопада 2012 року : (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 382 с.
3. Закон України «Про прокуратуру» у редакції Закону № 1679-VІ від 14.10.2014 р. (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2014. – 112 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури: Закон України від 18.09.2012р. №5288-IV // Офіційний вісник України. – 2012. – № 73. – Ст. 2508.

5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
6. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 08.02.1992 р. №2135-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
7. Про Конституційний суд України : Закон України від 16.10.1996 р. № 422/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 49. – Ст. 272.
8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42; № 43; № 44-45. – Ст.529.
9. Про запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.
10. Концепція реформування кримінальної юстиції : Затверджена Указом Президента України від 08.04.2008 р. №311/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 12. – Ст.486.
11. Про вдосконалення координації діяльності правоохоронних органів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю : Указ Президента України від 12.02.2000 № 229/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 7. – Ст. 267.
12. Про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: Положення ГПУ, затверджене Наказом Генеральної прокуратури України від 17.08.2012 року «Про Єдиний реєстр досудових розслідувань» № 69.

Основна література:

13. Андросюк В.Г. Психологія слідчої діяльності: Навч. посіб. / МВС України; УАВС. – К., 1994. – 106 с.
14. Бедь В.В. Юридична психологія: навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В.В. Бедь. – К.: МАУП, 2003. – 436 с.
15. Васильев В.Л. Юридическая психология: Учебник. – 3-е изд. – СПб: Издательство “ПИТЕР”, 2000. – 624 с.
16. Козляковський П.А. Юридична психологія: навчальний посібник / П.А. Козляковський. – Миколаїв: Вид-во «Дизайн і поліграфія», 2006. – 424 с.
17. Коновалова В.О. Юридична психологія: підруч. / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько. – 2-ге вид. переробл. і допов. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
18. Шепітько В.Ю. Психологія судової діяльності: навч. посіб. / В.Ю. Шепітько. – Х.: Право, 2006. – 160 с.
19. Юридична психологія: Підручник / За заг. ред. Л.І.Казміренко, Є.М.Моїсеєва. – К. : КНТ, 2007. – 360с.

Додаткова література:

20. Алифанов С.А. Основные направления анализа лидерства // Социальная психология.: Хрестоматия / Сост. Е.П.Белинская, О.А.Тихомандрицкая. - М., 2000. - 475 с.
21. Андреева Г.М. Социальная психология: Учебник для высших школ. - М.: Аспект - пресс, 1996. - 376 с.

22. Андреева Г.М. Социальная психология: Учебник. - 2 - е изд., доп. и перераб. - М.: Изд - во МГУ, 1988. - 432 с.
23. Андросюк В.Г., Казміренко Л.І., Юхновець Г.О. Які якості вимагаються від працівника міліції. Методологічні засади розробки професіограм та кваліфікаційних характеристик // Науковий вісник УАВС. - К., 1996. - Вип.1. - С. 105 - 115.
24. Андросюк В.Г., Казміренко Л.І., Юхновець Г.О., Медведєв В.С. Професійна психологія в органах внутрішніх справ: Загальна частина: Курс лекцій - К.: УАВС, 1995. - 111с.
25. Антонова - Турченко О.Г. Від конфлікту до взаємопорозуміння / УНДІ психології: Мін.освіти. - К., 1992. - 67 с.
26. Бандурка А.М., Друзь В.А. Конфликтология: Учебное пособие для вузов. - Харьков: Ун - т внутренних дел, 1997. - 356 с.
27. Бахин В.П. Следственная практика: проблемы изучения и совершенствования: Автореф. дисс. д - ра юрид.наук. 12.00.09 / КГУ им. Т.Г.Шевченко. - К., 1991. 37 с.
28. Бахтіярова С.А. Азбука саморозуміння. Реверсивний психоаналіз. - К.: ТОВ "Росава" ЛТД, 2002. - 440 с.
29. Воробйова І.Ю. Психологічне забезпечення діяльності працівників ОВС в умовах вияву соціально небезпечної поведінки натовпу: дисертація на здоб.наук.ступеня канд. психол.наук: 19.00.06. - / НАВСУ. - К., 1999. - 250 с.
30. Данилина Л.Н. Психология общения: Метод.разработки для студентов и слушателей ГЦОЛИФКа. - М.: ГЦОЛИФК, 1983. - 25 с.
31. Донцов А.И. Личность в группе: проблема сплоченности // Социальная психология: Хрестоматия / Сост. Е.П. Белицкая, О.А. Тихомандрицкая. - М., 2000. - 475 с.
32. Дулов А.В. Основы психологического анализа на предварительном следствии. - М.: Юрид. лит., 1973. - 168 с.
33. Дулов А.В. Судебная психология. - изд. 2 - ое, - Минск: Вышэйшая школа, 1975. - 462 с.
34. Дьомін А.І., Жолдак Л.М. Причини спаду згуртованості малої групи // Нові технології навчання: Наук - метод. зб. - К., 2000. - Вип.25. - С. 141 - 149.
35. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. - СПб.: Изд - во "Питер", 2000. - 368 с.
36. Закатов А.А. Этико-психологические взаимодействия следователя с органами дознания и общественностью при розыске скрывшихся обвиняемых // Законность и нравственность правоприменительной деятельности следственных органов МВД СССР. - Волгоград, 1984. - С. 39
37. Закономерности общения и взаимодействия людей. // Основы психологических знаний / Автор составитель Г.В. Щекин. - К., 1999. - С. 103 - 109.
38. Запорожцев Є.Г. Психологічні особливості діяльності керівника органів внутрішніх справ України: Автореф. дис.... канд. юрид. наук / НАВСУ - К., 2000. - 21 с.

39. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода: Навч.посібник. - К.: Наукова думка, 1996. - 190 с.
40. Кондратьев Я.Ю. Використання спеціальних психологічних знань в діяльності оперативних підрозділів МВС України: Дисс...канд. юрид.наук: 19.00.06.-К., 1998. - 294 с.
41. Кондратьев Я.Ю. Застосування психологічних знань у процесі розкриття злочинів // Актуальні проблеми юридичної психології: (Матеріали міжнародної науково - практичної конференції 18 - 20 травня 1999 року / МВС України КІВС при НАВСУ). - К., 1999. - 78 с.
42. Конфлікти у професійній діяльності органів внутрішніх справ // Методичні рекомендації по роботі з особовим складом, практичним психологам. Частина 1 / МВС. - К., 2000. - 78 с.
43. Корнев М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія: Підручник. - К.:Б.И.,1995. - 303 с.
44. Корнелиус Х., Фейр Ш. Готовность к разрешению конфликта // Выиграть может каждый: Как разрешать конфликты. - М., 1992. - С. 126 - 141.
45. Корнелиус Х., Фейр Ш. Картография конфликта // Выиграть может каждый: Как разрешать конфликты. - М., 1992. - С. 142 - 156.
46. Корнелиус Х., Фэйр Ш. Выиграть может каждый. Как разрешать конфликты: Практич. руководство по конфликтологии. - Луганск: "Глобус", 1999. - 199 с.
47. Костицький М.В. Психологічна консультація як форма використання спеціальних знань // Науковий вісник УАВС. - К., 1997. - Вип.1. - С. 158 - 169.
48. Кравченко О.В., Тімченко О.В., Христенко В.Є. Психологічне забезпечення діяльності ОВС в ризиконебезпечних ситуаціях оперативно - службової діяльності: Навчальний посібник. - Харків, 2002. - 127 с.
49. Крижанская Ю.Д., Третьяков Г.П. Граматика общения. - М.: МГУ, 1990. - 206 с.
50. Кудермина Е.И. Инструментальное общение как фактор успешности совместной (игровой) деятельности на материале квалифицированных волейболистов: Дисс.на соиск. науч. степени кандидата психолог. наук.: 19.00.05. - КНУ им. Т.Шевченко. - К., 2000. - 206 с.
51. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта: Учебное пособие. - К.: МАУП, 2000. - 256 с.
52. Ломов Б.Ф. Общение и социальная регуляция поведения индивида // Психологические проблемы социальной регуляции поведения.- М., 1976. - С. 64 - 93.
53. Ломов Б.Ф. Совместная (групповая) деятельность людей, формирование трудовых коллективов и психологические аспекты управления ими // Правовые и социально - психологические аспекты управления. - М., 1972. - С. 211 - 240.
54. Менделевич В.Д.Клиническая и медицинская психология (Практическое руководство) - М.: Изд. "МЕД пресс," 1998. - 592 с.
55. Мясищев В.Н. Психология отношений. - М.: Психолого - социальный институт, 1995. - 356 с.

56. Назаров В.В. Виникнення кримінально - процесуальних конфліктів та способи їх усунення на стадії попереднього розслідування: Автореф. дисс.... канд. юрид. наук / НАВСУ. - К., 2000. - 18 с.
57. Обозов Н.Н., Щекин Г.В. Психология работы с людьми: Советы руководителю. - К.: Политиздат Украины, 1990. - 203 с.
58. Общение и оптимизация совместной деятельности / Ред.: Г.М.Андреева, Я.Яноушек - М.: МГУ, 1987. - 302 с.
59. Озерський І. В. Атестація в органах прокуратури : організаційно-правовий та психологічний аспекти / І. В. Озерський // Віче. – 2009. – № 12. – С. 19–21.
60. Озерський І. В. Кваліфікована прокурорська діяльність потребує психологічних знань / І. В. Озерський // Часопис Київського університету права. – К., 2006. – № 4. – С. 133–137.
61. Озерський І. В. Конфлікти в управлінській сфері органів прокуратури : соціально-психологічний аналіз / І. В. Озерський // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 4. – С. 166–169.
62. Озерський І. В. Конфліктологія у прокурорській діяльності : [навч.-метод. комплекс] / Озерський І. В. – К. : Акад. прокуратури України, 2006. – 41 с.
63. Озерський І. В. Міжнародні стандарти прокурорської діяльності / І. В. Озерський // Віче. – 2010. – № 4. – С. 16–18.
64. Озерський І. В. Підтримання державного обвинувачення в суді: психологічний аналіз / І. В. Озерський // Вісник ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка. Спеціальний випуск. – Луганськ, 2008. – № 7. – С. 94–103.
65. Озерський І. В. Представництво прокурором інтересів громадян та держави в суді (психолого-правовий аспект) / І. В. Озерський // Віче. – 2010. – № 6. – С. 15–17.
66. Озерський І. В. Професійно-психологічна підготовка прокурорських працівників / І. В. Озерський // Вісник Академії прокуратури України. – К., 2006. – № 1. – С. 62–66.
67. Озерський І. В. Професійно-психологічна підготовка прокурорських працівників як складова системи кадрового забезпечення органів прокуратури / І. В. Озерський // Часопис Київського університету права. – К., 2010. – № 1. – С. 232–235.
68. Озерський І. В. Психологія прокурорської діяльності : [навч. посіб.] / Озерський І. В. – Полтава : Копі-центр, 2008. – 246 с.
69. Озерський І. В. Психологія прокурорської діяльності : [навч.-метод. комплекс] / Озерський І. В. – К. : Акад. прокуратури України, 2006. – 40 с.
70. Озерський І. В. Психологія прокурорської діяльності : [навч.-метод. комплекс] / Озерський І. В. – К. : ІПК НАПУ, 2008. – 56 с.
71. Озерський І. В. Використання прокурором психологічних знань при підтриманні державного обвинувачення в суді : [монографія] / Озерський І. В. – Полтава : Копі-центр, 2008. – 370 с.

72. Озерський І. В. Юридична психологія (підбір та підготовка фахівців-правоохоронців) : [наук. - практ посіб.] / І. В. Озерський – К.: Талком, 2014. – 182 с.

73. Озерський І. В. Служба психологічного забезпечення в системі органів прокуратури: перспективи створення та розвитку / І. В. Озерський // Вісник ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка. Спеціальний випуск. – Луганськ, 2009. – № 3. – С. 211–218.

74. Озерський І. Організаційно-правова та психологічна оптимізація слідчої діяльності органів прокуратури / І. Озерський // Вісник прокуратури. – 2010. – № 4 (106). – С. 75–80.

75. Озерський І. В. Окремі аспекти діяльності прокурора у пенітенціарній системі (організаційно-правовий та психологічний аналіз) / І. В. Озерський // Часопис Київського університету права. – К., 2009. – № 1. – С. 254–258.

76. Озерський І. В. Наукові засади організаційно-правового та психологічного забезпечення діяльності органів прокуратури : [монографія] / Озерський І. В. – Полтава : Полтав. літератор, 2010. – 488 с.

77. Озерський І. В. Психологічне забезпечення роботи з кадрами в органах прокуратури : [монографія] / Озерський І. В. – Полтава : Полтав. літератор, 2009. – 760 с.

78. Олєфір В.О. Психологічна сумісність в спортивних групах і командах: Автореф. дис.... канд. психол. наук / Харківський державний педагогічний університет. - Харків, 1995. - 23 с.

79. Панферов В.Н. Психология общения // Вопросы философии. - 1971. - № 7. - С. 124 - 128.

80. Плішкін В.М., Лисюченко В.П., Хорт І.В. Теорія управління органами внутрішніх справ (у визначеннях, поняттях, схемах): Навч. посібник (альбом схем). - К.: НАВСУ, 1999. - 121 с.

81. Пономарев Я.А. Категория действия и взаимодействия в психологии // Деятельность: философские и психологические аспекты. - Симферополь: Таврида, 1988. - С. 141 - 143.

82. Практическая психодиагностика / Под. ред. Д.Я. Райгородского - Самара: Бахрах, 1998. - 672 с.

83. Проблема общения и психологии / Под. ред. Ломова Б.Ф. - М.: Наука, 1981. - 280 с.

84. Психология личности: тесты, опросники, методики / Ред.: Н.В. Киршева, Н.В. Рябчикова - М.: Геликон, 1995. - 220 с.

85. Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей. - М.: ВШ МООП СССР, 1967. - 290 с.

86. Руденский Е.В. Социальная психология: Курс лекций. - Москва - Новосибирск, 1998. - 224 с.

87. Социальная психология / Ред.: Л.А.Орбан, В.Д. Хрущ - Ивано - Франковск: Прикарпатский университет, 1994. - 101 с.

88. Староконь Е.Г. Формирование интерактивной составляющей профессионального общения у будущих офицеров: Дис.... канд. психол. Наук: 19.00.07 - К, 1993. - 176 с.

89. Трофименко Н.С. Правовые и психологические вопросы взаимодействия субъектов уголовно - процессуальной деятельности при расследовании уголовных дел в суде первой инстанции: Автореф. дисс.... канд. юрид. наук. - К., 1989. - 16 с.

90. Трофімов Ю.Л., Рибалка В.В., Гончарук П.А. Психологія: Підручник. - 3 - те вид.; стереотип. - К.: Либідь, 2001. - 560 с.

91. Ханин Ю.Л. Психология общения в совместной деятельности: Автореф. дисс... д - ра психол. Наук. / ЛГУ. - Л., 1986. - 44 с.

92. Ходаков О.В. Організація професійно - психологічної підготовки слідчих: основні напрямки дослідження // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. - К., 1996. - Вип.1. - С. 134 - 138.

Інформаційні ресурси:

93. Науковий вісник НАВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.naiav.kiev.ua/tlc/pages/biblio/visnik>

94. Електронна бібліотека психології [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (http://gumer.info/bibliotek_Buks/Psixot/Index.php)

95. Психологічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://amazon-kat.narod.ru>)

96. Юридична психологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://yurpsy.fatal.ru/>)

97. Світ психології [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://psychology.net.ru/>)

98. Психология на русском языке [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psychology.ru/>)

99. Оптичні ілюзії та феномени [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psy.msu.ru/illusion/>)

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Формою підсумкового контролю успішності навчання студентів з дисципліни «Юридична психологія» є поточний модульний контроль (залік). За результатами поточного модульного контролю студент отримує до 100 балів за 100-бальною шкалою оцінювання.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Засобами діагностики успішності навчання студентів з дисципліни «Юридична психологія» є усне опитування та обговорення теоретичних питань на семінарських та лекційних заняттях, пакети тестових завдань, ситуаційні завдання (кейси) з дисципліни, пакети завдань для модульних контрольних робіт, пакет завдань для комплексної контрольної роботи з дисципліни.